

EENRUM – PROTESTANTSE KERK

De forse 13e-eeuwse kerk van Eenrum trekt zich niets aan van het stratenpatroon in het wierdedorp. Eigenwijs wijst het koor naar het oosten. In de schipwanden is de tufstenen kern van de oudste kerk nog aanwezig. De sobere bakstenen buitenmuren worden door lisenen in zes vakken verdeeld, waarin telkens een hoog en smal spitsboogvenster is geplaatst. Soberder doet het laatromaans, van oudsher ook wel 'romano-gotiek' genoemd, zich in Groningen nergens voor. Het meest opvallend aan het kerkgebouw is de vierkante toren uit het midden van de zeventiende eeuw met zijn achtkante bovendeel dat bekroond wordt door een open koepeltje. De natuurstenen hoekblokken geven de toren een levendige aanblik. De grootste van de twee klokken dateert uit 1390 en behoort tot de oudste in de provincie.

Hoewel de kerk bekend staat als de Laurentiuskerk, acht O.D.J. Roemeling in *Heiligen en Heren* het waarschijnlijker dat de kerk gewijd is geweest aan Fabianus en Sebastianus. Hij concludeert dit op basis van pastoorzegels en de inscriptie op de luidklok: fusa est h. campana in onore fabeani et sebastiani martiram sc. anno

Interieur

Het interieur is met zes gewelven overdekt, waarvan er vijf nog uit de bouwtijd dateren. Het zijn laatromaanse zogenaamde koepel- of meloengewelven met elk vier slanke sierrribben. Het westelijke gewelf dateert uit de zeventiende eeuw, maar heeft de vorm van een gotisch kruisribgewelf. Bekend is dat de Eenrumer kerk voor de Reformatie drie altaren bezat: het hoogaltaar gewijd aan de heiligen Fabianus en Sebastiaan en zijaltaren gewijd aan Maria en Antonius. Aan het Maria-altaar herinnert slechts nog de piscina – een liturgisch wasbekken – in de noordwand.

Doopvont

Middeleeuws is ook de zware cilindrische doopvont van basalt (vulkanisch gesteente), die rondom met dertien beeldhouwde bogen is versierd. De vont is moeilijk te dateren, maar behoort waarschijnlijk tot de oudste in zijn soort in heel Nederland, mogelijk nog uit de elfde eeuw. Daarmee betreft het een van de eerste overgeleverde getuigenissen van het Christendom in Groningen. In 1891 kwam de vont terecht in het Museum van Oudheden in Groningen na ongeveer veertig jaar te zijn gebruikt als kalkbak in een timmerwerkplaats naast de kerk. Later keerde de vont weer terug naar Eenrum.

Inrichting

Het meubilair in het schip is deftig, maar niet erg oud. Het kwam aan het begin van de negentiende eeuw tot stand als een samenhangend ensemble. Makers waren de bekende houtsnijder Matthijs Walles en zijn zoon Anthonie. Opdrachtgever was borgheer en collator Goosen Geurt Alberda van Dijksterhuis. De preekstoel is versierd met Bijbelse thema's: de Geboorte in Bethlehem, de Vlucht naar Egypte, de Graflegging, de Opstanding en de Hemelvaart. Bijbelse iconografie rondom de kuip was vooral in Friesland gebruikelijk; in Groningen veel minder. De kwaliteit van het snijwerk is matig, de figuren zijn nogal stijf en uitdrukingsloos.

Preekstoel

De preekstoel wordt omgeven door een doophek met plantdecoraties en ook de avondmaalstafel is in bijpassende stijl uitgevoerd. Uiteraard vergat Goosen Geurt zichzelf niet: tegenover de preekstoel staat een kolossale herenbank met het familiewapen Alberda op het gesneden ruggenschot. Hetzelfde wapen prijkt ook op het tweeklaviersorgel uit 1817, gemaakt door N.A. Lohman & Zn.

Restauratie

Bij de restauratie van 1953-'57 is de witte bepleistering aan de buitenkant verwijderd en zijn de

spitsboogramen uit de 19e eeuw vervangen door de oorspronkelijke lancetvormige ramen. Oude portalen zijn deels hersteld en voorzien van sluitbalken. Er werd een betonconstructie geplaatst om de gewelfdruk op te vangen. Daardoor konden de al eerder tot steunberen verzwaarde lisenen van de zuidmuur, die dezelfde functie hadden, worden afgebroken.

Katholieke herinnering

In 1717 was de nabijgelegen borg Oosterhuizen in eigendom overgegaan van het geslacht Pathuis op de Alberda's. Bij deze transactie stond Clemens Pathuis ook het recht op plaatsing van een herenbank aan de nieuwe eigenaar af. Dit zal hem weinig moeite hebben gekost, want de Pathuizen waren katholiek en kwamen niet in de kerk. Wel behield hij het recht op een bij de borg behorende 'begravenisse', een grafkelder in het koor. Uit de omschrijving 'daer alear het hooge amtaer (altaar) heeft gestaan in Eendrummer kercke' blijkt dat de familieherinnering aan de tijd dat de kerk een gewijde katholieke kerk was nog altijd voortleefde.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter

Hoffer.

© SOGK 2020